

Héthy Eszter¹: Társadalmi szervezetek, alapítványok a közhasznúság tükrében

Debreceni Jogi Műhely, 2011. évi (VIII. évfolyam) 3. szám (2011. július) 15-30.

A MÚLT:

Egyesületek:

Az egyesülési jog a magánszemélyek azt a jogát jelenti, hogy a törvényben meghatározott keretek között politikai, érdek-képviselési, kulturális, illetőleg bármely – más törvényben nem tiltott – cél érdekében szervezett közösségeket hozhatnak létre és működtethetnek.

Történelmileg kialakult tény, hogy az egyesülési jogot a megerősödő munkásmozgalmak követelésére ismerték el emberi jogként. Az emberi jogok 1989. évi francia deklarációjában még nem találkozunk ezzel a joggal. A liberális polgári államok csak a 19. század első felében kezdik elismerni a szervezkedéshez, az egyesület alakításához való jogot. Az egyesülési szabadság kivívása egyértelműen a munkásmozgalom sikere.^{2,3}

Az ENSZ Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kimondta, hogy „mindenkinek joga van a másokkal való szabad társulásra, ideértve azt a jogot, hogy érdekei védelme céljából szakszervezeteket alakítson, illetőleg azokhoz csatlakozzon.” Az egyesülési jog gyakorlása a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya szerint nem sértheti az állambiztonságot, a közrendet, a közérkölcset, illetőleg mások jogait és szabadságát.

Magyarországon az egyesülési jog tartalma az elmúlt évtizedek során jelentősen átalakult. Az I. világháború után az 5084/1919. ME rendelet értelmében a Kormány felhatalmazta a belügyminisztert, hogy az új egyesületek fiókegyesületek alakításának tilalma alól kivételeket engedélyezzen olyan egyesületek, fióktelepek tekintetében, amelyek megalakítását közérdekből indokoltnak tartotta. Az 1922. évi XI. törvénycikk kimondta, hogy bármely egyesület és mindennemű bármely más néven szereplő polgári szervezet csak a belügyminiszter illetőleg a belügyminiszterrel egyetértőleg a fennálló törvények értelmében arra illetékes más szakminiszter által láttamozott alapszabályok, szabályzatok, illetőleg szabályok alapján működhetnek. A törvénycikk az egyesületek alakítása érdekében számos tilalmat állított fel és részletes szabályokat tartalmazott az egyesület ellenőrzéséről.

A II. világháború után a mindenről gondoskodni kívánó állam illúzióját rombolta le a társadalmi szervezetek széleskörű szerepvállalása és biztonsági szempontból is veszélyesnek tűnt a polgárok bárminemű szervezkedése. Erre figyelemmel a társadalmi szervezetek marginális szerepet játszhattak és az egyesülési jog mint alapvető szabadságjog csak ezt követően érvényesülhetett maradéktalanul.^{4,5}

Az 1989. január 24. napján kihirdetett 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról már az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával, valamint a Magyar Köztársaság Alkotmányával összhangban állapítja meg az egyesülési jog gyakorlására vonatkozó részletes szabályokat.

A Magyar Köztársaságban az egyesülési jog alapján mindenkinek joga van a törvény által nem tiltott célra szervezeteket létrehozni, illetőleg azokhoz csatlakozni. Az Etv. 1.§-a rögzíti,

hogy az egyesülési jog mindenkit megillető szabadságjog, melyet a Magyar Köztársaság elismer és biztosítja annak zavartalan gyakorlását.^{6,7}

Alapítványok:

A rászorulóknak segítségének és az elesettek támogatásának az igénye a korai társadalmakban is megfogalmazódott. Már Constantinus császár uralkodása idején gyakorlattá vált, hogy egyesek az egyházra hagyták a vagyonukat azzal a meghagyással, hogy az egyház valamely kegyes célra fordítsa az adományt. E vagyonok nem rendelkeztek önálló jogalanyisággal, hiszen egy testület kapta, és a vagyon felett a püspökök rendelkezett.

Az alapítvány – mely jogintézmény tehát a római jogig vezethető vissza – az 5-6. században végrendeletekben kegyes célra (pia causa) jelent meg, rendszerint kórház, vagy szegényház céljára rendelték. Később az alapítványi célok kibővültek egyéb közhasznú célokkal, melyek a társadalom vagy egyes osztályok anyagi és szellemi érdekeinek előmozdítását szolgálták. Így alapítványi cél lehet ma is bármely olyan érdek, amely a társadalom vagy egyes közössége javát szolgálja (például egészségvédelem, környezetvédelem, oktatás, művelődés, nevelés, hagyományörzés, gyermek-ifjúságvédelem stb.).

Assisi Szent Ferenc a XIII. században arra intett, hogy „ne csak a magunk hasznára, hanem mások javára éljünk”. Ebben az időszakban alapítványok elsősorban az egyházak működéséhez kapcsolódóan fejtették ki tevékenységüket.⁸

A reformáció idején jelentek meg, majd ezt követően szaporodtak el a világi alapítványok. Az egyháztól a világi alapítványokat elkülönítő szabályozási mód serkentően hatott az alapítványi jog fejlődésére is.

A 19. század eleji polgári törvények – az 1804-es francia Code Civil, az 1911-es osztrák ABGB – nem tartalmaznak elkülönítő szabályokat az alapítványokra vonatkozóan. Az 1900-ban hatályba lépett német BGB az első jelentős polgári törvénykönyv, mely részletes alapítványi jogot foglal magában.^{9,10}

A magyar törvények hosszú időn át nem ismerték az alapítvány fogalmi meghatározását, mégis a gyakorlatban alapítványi intézménynek számított – az egyházi szervezetek fenntartása – adományozott birtok vagy vagyonrész rendelés. Az első alapítványok szinte egyidősek az állam kialakulásával. Szent István király az általa alapított püspökségek, monostorok számára megfelelő javadalmakat is adományozott. A jelentős alapító tőkével rendelkező világi alapítványok királyi és királynői adományozással jöttek létre (III. Ferdinánd, Mária Terézia).

A XVIII. század elején kiadott Közigazgatási Jogszabályok Gyűjteménye rámutat, hogy az alapítványok felügyelete az 1715: LXXIV., 1723: LXX., és az 1790: XXIII. törvénycikkből következően felségjog, melyet az államfő az 1848: III. törvénycikk 6.§-ából folyólag a felelős Magyar Minisztérium által gyakorol.

A felügyelet gyakorlásának módja írott jogszabályba foglalva nincs ugyan, de azt az 1867. óta kialakult állandó gyakorlat már eléggé meghatározta.

Az 1800-as évek végétől a világi jellegű alapítványokat is be kellett jelenteni. A király gyakorolta a felügyeleti jogot, mely az ellenőrzéssel együtt kizárólag szokásjogon alapult. Az 1900-as évek bírói gyakorlata megkívánta, hogy az alapítvány alapító levelét a

kormányhatóság jóváhagyja, és csak ezt követően tekintették azt jogi szempontból is megfelelőnek.

Az alapítvány definíciójának meghatározására az 1925. évi 91.098. sz. BM körrendeletben került sor először hivatalosan: „Alapítványnak kell minősíteni általában minden olyan vagyont, melyet az adományozó (alapító) meghatározott célra olyan módon rendel, hogy a vagyont az alapító akarata szerint csorbítatlanul fenn kell tartani és csak a jövedelmet szabad a kitűzött célra felhasználni.

A joggyakorlat tapasztalatait ezt követően a magyar magánjogi törvény 1928-ban kodifikálta, és akkor került bele a szabályozásba a jogi személy elnevezés is.

A törvénynek az erre vonatkozó fejezete részletesen szabályozza az alapítvány létrejöttét, felügyeletét, megszűnését és felszámolását.

Az alapítványi juttatásokra és az alapítványokra vonatkozó törvények és jogszabályok gyűjteményét Schuler Dezső székesfővárosi tanácsnok állította össze 1935-ben.^{11,12}

Az alapítványi jog fejlődése a második világháborút követően megtört, hiszen a mindenről gondoskodó állam illúzióját rombolta volna le az alapítványok széles körű szerepvállalása. Csak közvetlenül a rendszerváltást megelőzően kerülhetett sor az alapítvány jogintézményének a feltámasztására, hiszen 1987-ig közérdekű kötelezettségvállalásnak minősült az alapítványrendelet.¹³

A magyar jogban az alapítvány 1987. évben nyerte vissza létjogosultságát. Ezt megelőző, mintegy három évtizedben az 1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről az egyes szerződések között az L. fejezetben szabályozott közérdekű célra való kötelezettségvállalásnak tekintette az alapítványrendeletet. Az egyes polgári jogi szabályok módosításáról szóló 1987. évi 11. törvényerejű rendelet az alapítványt a Ptk-nak a jogi személyek egyes fajtáira vonatkozó külön rendelkezéseit tartalmazó VI. fejezetében, a jogi személyek egyik nevesített formájaként iktatta be.¹⁴

A JELEN:

A Ptk. jelenleg hatályos szabályozása az alapítványokról szóló szabályokat a 74/A-74/F. §-ai tartalmazzák.

A következőkben a társadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartásba vételét célzó kérelmek benyújtásának feltételeiről, azaz a nyilvántartásba vétel jelenlegi alaki szabályairól szeretnék szólni.

Az alkotmánybíróság 6/2001. (III. 14.) AB határozatával megállapította, hogy: „Az országgyűlés jogalkotói feladatának elmulasztásával alkotmányellenes helyzetet idézett elő azáltal, hogy nem teremtette meg maradéktalanul az egyesülési szabadság érvényesülését biztosító mindazon jogszabályi feltételeket, amelyek megfelelő védelmet nyújtanak a nyilvántartásba vételi eljárás indokolatlan elhúzódnásával szemben. Az alkotmánybíróság ezért felhívta az országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2011. december 31-ig tegyen eleget.”. A korábbi szabályozás ugyanis, bár a társadalmi szervezetek (és az alapítványok) nyilvántartásba vételére a bíróság soron kívüli eljárását írja elő, ténylegesen ezek az eljárások hónapok, gyakran évek alatt jutnak el a jogerős befejezésig. A társadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartásba vételére vonatkozó rendelkezések módosításáról szóló 2001. évi

CVI. törvény módosította az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (a továbbiakban Etv.) rendelkezéseit.^{15,16}

Ennek értelmében a társadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartását a megye/fővárosi bíróság társadalmi szervezetek és alapítványok nyilvántartásba vételére jogosult részlege látja el szemben a korábbi gyakorlattal, mely szerint ezeket a feladatokat a cégbíróságok végezték.

A társadalmi szervezetek nyilvántartásba vételét a 6/1989. (VI. 08.) IM rendelet 1. számú mellékletében, az alapítványok nyilvántartásba vételét a 12/1990. (VI. 13.) IM rendelet 3. számú mellékletében szereplő nyomtatvány kitöltésével a társadalmi szervezet képviselője, alapítvány esetén alapítója (vagy alapítói) kérelmezhetik.

Itt ejtenék szót az egyesületek és alapítványok létrehozásáról röviden:

Társadalmi szervezet esetén legalább 10 alapító tagnak kell kimondania a társadalmi szervezet megalakulását. Itt természetesen azt a nevet kell használni, amely a későbbiekben a társadalmi szervezet neve lesz. E körben kiemelő, hogy Magyarországon még nem honosodott idegen/külföldi szó, illetőleg értelmezhetetlen kifejezés, rövidítés nem használható és célszerű a társadalmi szervezetek nyilvántartásában tájékozódni aziránt, hogy ugyanilyen vagy az összetéveszthetőségig hasonló néven Magyarországon még nem jegyezték be társadalmi szervezetet.¹⁷

Nevében tevékenységét is tükröznie kell, valamint közhasznúság esetén ennek tényét is célszerű feltüntetnie a szervezetnek.

A megalakulás kimondását követően az alapszabályt kell elfogadnia az alapító tagoknak, majd a tisztségviselőket kell megválasztaniuk.

Az alapszabályban csak röviden felsorolva a következőknek kell szerepelniük:

Az egyesület neve, székhelye, működési területe. Az általa megvalósítani kívánt cél, az eléréséhez folytatni kívánt tevékenységek megjelölésével.

A társadalmi szervezet tagjairól, jogaikról és kötelezettségeikről is szót kell ejteni, majd ezt követően rendelkezni kell egy több tagból álló legfőbb szerv (általában közgyűlés vagy taggyűlés), valamint egy legfőbb szervnek nem minősülő ügyintéző és képviseleti szerv (elnökség vagy vezetőség) létrehozásáról.

Meg kell jelölni ezen szervek működési- feladat és hatásköri szabályait is.

Rendelkezni kell a társadalmi szervezet képviseletéről, gazdálkodásáról és végső soron megszűnéséről is. Az alapszabályt a képviselőnek kell aláírnia.

Alapítványok esetén ezek a szabályok annyiban módosulnak, hogy az alapítónak rendelkeznie kell az alapítvány tartós közérdekű céljáról, az alapító okiratban meg kell jelölnie az alapítvány nevét, célját, a céljára rendelt vagyont és annak felhasználási módját, székhelyét, és ki kell jelölnie egy kezelőszervet (kuratóriumot), melynek tagjai a kurátorok lesznek.

Az alapítványok nyilvántartásba vételével kapcsolatosan kiemelő, hogy a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az alapítvány által választott név megfelel-e a névkizárolagosság, névvalódiság és névszabatosság követelményeinek (Közigazgatási Kollégium 1. számú állásfoglalása).

Kizárólag a tartós és közérdekű célra rendelt vagyon tekinthető az alapítványi vagyonnak és csak az ilyen célú alapítványokhoz kapcsolódhatnak pénzügyi, adózási kedvezmények. Közérdekűnek minősül a cél elsősorban akkor, ha a társadalom vagy egy szélesebb közösség érdekét szolgálja.

A közérdekűség fogalmát azonban nem lehet csupán az érintett (kedvezményezett) személyek száma alapján megítélni. Közérdekű lehet a célja annak az alapítványnak is, amely kis számú közösség vagy adott esetben egyetlen ember érdekét szolgálja, de célja nem elsődlegesen jövedelemszerző, illetőleg vagyongyarapító jellegű, hanem az általános társadalmi értékítélet szerint a köz érdekében is álló célt szolgál. Ilyen lehet többek között bizonyos alkotmányos kötelezettségek alapítvány útján való teljesítése; valakinek emberiességi humánus érzésből való támogatása vagy valamelyik tudományos művészeti környezetvédelmi, vallási stb. célkitűzés. Így például a súlyos betegségben szenvedő egyén gyógyulásának elősegítésére létesült alapítvány is közérdekűnek tekinthető, vagy a tehetséges pályakezdő művész, tudományos kutatóképzést elősegítő ösztöndíj alapítása is közérdekű célt szolgál végső soron.

Az alapítványnak célja eléréséhez megfelelő vagyonnal kell rendelkeznie. A bíróságnak a nyilvántartásba vételkor azt kell vizsgálnia, hogy a vagyon terjedelme a céllal összhangban áll-e. Az alapító az alapítvány vagyonát kétféle módon is meghatározhatja. Az alapító a működés megkezdéséhez szükséges vagyont bocsátja az alapítvány rendelkezésére, és lehetővé teszi, hogy az alapítványhoz bárki csatlakozhasson (nyílt alapítvány), vagy az alapító a cél megvalósításához szükséges vagyont bocsátja az alapítvány rendelkezésére úgy, hogy ez az összeg csatlakozással nem növelhető (zárt alapítvány).

A nyílt alapítvánnyal az alapító rendelkezésére bocsátott vagyon csak az alapítvány működésének megkezdését szolgálja, hiszen a későbbiek során ez a vagyon a csatlakozó személyek felajánlásaival esetleg az alapítvány gazdálkodásával, vállalkozási tevékenységgel elért nyereségével tovább gyarapodhat.

A bíróságnak tehát nyílt alapítvány esetében azt kell vizsgálnia, hogy az alapító által rendelkezésre bocsátott vagyon az alapítvány működésének megkezdéséhez elégséges-e. Zárt alapítványnál az induló vagyon hozadékát az esetleges vállalkozói tevékenységből befolyt vagyonszaporulat növelheti, ezért a bíróságnak a célhoz igazodó vagyon megfelelőségét ennek figyelembe vételével kell vizsgálni. (KK 2. szám)¹⁸

Az alapítványok nyilvántartásba vétele során még számos kérdést kell tisztáznia a fenti alapvető pontokon túlmenően a bíróságnak, ezek a szabályozás sokrétűsége, és a széleskörű bírói gyakorlat miatt terjedelmi okokból itt nem kerülnek részletezésre, azonban egy következő tanulmány alapjául szolgálhat.

KÖZHASZNÚ TÁRSADALMI SZERVEZETEK, ALAPÍTVÁNYOK:

Ma Magyarországon olyan változások zajlanak, amelyek alapvetően módosítják a társadalom intézményrendszerét. Számos, elsősorban állami feladatnak tartott tevékenységről, funkcióról mára már bebizonyosodott, hogy talán jobban, hatékonyabban gyakorolhatják nem állami szervezetek, intézmények.

Ezzel egyidőben felértékelődött a társadalom tagjainak önszerveződése, önkéntes társulások jönnek létre a gazdasági életben és azon kívül is.

A világ számos országában működnek szervezetek a piaci és nem piaci szféra határán. Ilyen nonprofit intézmények az alapítványok, az egyesületek, segélypénztárak stb.. Elsősorban az

egészségügy, oktatás, kultúra, sport, tudományos kutatás területén váltak jelentős szolgáltatókká ezek a szervezetek.

A nonprofit intézmények kialakulásának igen kedvez a piacorientált, liberális állami beavatkozás-ellenes gazdaságpolitika. Ma hazánkban ezt a típusú gazdaságpolitikát kívánják megvalósítani, így egyre inkább előtérbe kerül az önkéntességen alapuló nonprofit intézmények elterjedése.^{19,20}

Ez a folyamat minden kétséget kizáróan valóságosan és ténylegesen elindult Magyarországon, hiszen személyes tapasztalatom alapján is egyre több (statisztikailag heti 2-4) alapítványt és egyesületet kívánnak a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon bejegyeztetni, melyek több mint 2/3-a közhasznú szervezetként szeretne működni. A közhasznúság népszerűségének okairól előnyeiről a tanulmány későbbi szakaszában ejtek szót.

Megállapítható, sőt kijelenthető, hogy napjainkban egyre inkább elterjedő forma az alapítvány, egyesület, amely pénzügyi forrásainak nagy részét a vállalkozóktól, bankoktól, az államtól, az önkormányzatoktól szerzi be, sőt nem elhanyagolhatók a magánszemélyek ilyen célú felajánlásai sem.

A „közhasznú társaságra” vonatkozó szabályok korábban a Ptk. 57-60. §-aiban nyertek szabályozást.

A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény (továbbiakban Ksztv.) 1998. január 1. napján lépett hatályba.

A törvény megalkotásával a kodifikátor – törvényi indokolásban is rögzített – célja az volt, hogy az elmúlt évtizedben jelentősen megnövekedett számú és különböző jogforrásokban szabályozott úgynevezett „nonprofit” civil szervezetek közhasznú tevékenységüket egységes normatív feltételek mellett áttekinthető jogi környezetben végezzék.

A közhasznú szervezetek elterjedése, növekvő szerepvállalása voltaképp azt a hézagot hivatott betölteni, ami a korábbi túlsúlyát a civil szférában egyre inkább csökkenteni szándékozó modern állam és a piaci szektor, a versenyszféra között épp az e szektorból való állami „kivonulás” (vagy inkább újraértelmezett állami közreműködés) okán keletkezik.

A közhasznú szervezetekről szóló törvény szabályozási koncepciója az európai jogrendszerekben előforduló számos jogalkotási metódus közül azt választotta, amely csak meghatározott szervezeti formák tekintetében engedi a közhasznúság törvényi értékelését, illetőleg a közhasznúsággal járó kedvezmények igénybevételét. E szervezetek sem minősülnek azonban automatikusan közhasznúnak, hanem csak akkor, ha a Ksztv.-ben meghatározott feltételrendszernek megfelelnek. A lehető közhasznú szervezetek (így – meghatározott kivételekkel – a társadalmi szervezetek, az alapítványok, illetve közalapítványok, a közhasznú társaságok, valamint – a létrehozásukról szóló törvény rendelkezéseinek függvényében – a köztestületek) funkciójukat, valamint szervezeti felépítésüket tekintve jelentős különbségeket mutatnak, ennek ellenére a közhasznúsági nyilvántartásba vétel feltételrendszerét a Ksztv. egységesen „forma-semlegesen” állapítja meg.²¹

A közhasznú szervezetekre a Ksztv. többszabályokat állapít meg, melyek az alapszabályok, alapító okiratok kötelező (!) tartalmi elemeit is jelölik.

Első és legfontosabb a közhasznú tevékenységek feltüntetése az alapszabályban, alapító okiratban.

Itt kell megemlítenünk, hogy a Ksztv. 5. §-a közhasznú és kiemelkedően közhasznú szervezetek között tesz különbséget.

A törvény szövege szerint a kiemelkedően közhasznú szervezet nyilvántartásba vételéhez a szervezet létesítő okiratának tartalmaznia kell, hogy a szervezet közhasznú tevékenysége során olyan közfeladatot lát el, amelyről törvény vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály rendelkezése szerint valamely állami szervnek vagy a helyi önkormányzatnak kell gondoskodnia.

Ugyanakkor állami szerv, illetve önkormányzat közfeladatát sem szerződéssel, sem anélkül nem végezheti a kiemelkedően közhasznú szervezet, ha a közfeladatot előíró jogszabály szerint azt kizárólag az állami szerv, illetve az önkormányzat láthatja el.

Ha a jogszabály a közfeladat ellátását szerződéssel teszi lehetővé, a kiemelkedően közhasznú szervezet kizárólag szerződéssel veheti át a kötelező közfeladatot. Szerződést kell kötni akkor is, ha a kiemelkedően közhasznú szervezet a közfeladatot a feladat ellátására köteles állami szerv vagy önkormányzat helyett látja el. Ezekben az esetekben a szerződés megkötése egyik esetben sem mellőzhető, a szerződés a kiemelkedően közhasznú szervezet számára alapvető működési feltétel, illetve a másik oldalról az állami szerv, vagy önkormányzat csak akkor mentesül a feladat végzése alól, ha a feladat ellátására szerződést kötött. A szerződéskötés ugyanakkor nem mentesíti az állami szervet, illetve önkormányzatot a feladat ellátásáért a jogszabályon alapuló felelőssége alól.^{22,23}

További feltétel, hogy az alapszabálynak, illetőleg alapító okiratnak tartalmaznia kell, hogy a társadalmi szervezet, alapítvány cél szerinti tevékenységének és gazdálkodásának legfontosabb adatait a helyi, vagy országos sajtó útján is nyilvánosságra hozza.

E „minősített” nyilvánosság-kritérium egyben közvetetten utal arra is, hogy a törvényhozó a közhasznú fokozatban nyilvántartásba vett közhasznú szervezeteknél a megfelelő iratok, határozatok kötelező nyilvánosságra hozatala tekintetében az egyébként nem definiált „nyilvánosság” egy alacsonyabb szintjét is elfogadhatónak tartja (például hirdető táblán történő kifüggesztés).

Visszatérve a közhasznú szervezetek alapszabálya, alapító okirata legfontosabb tartalmi elemire:

A Ksztv. 4. §-ának a./ pontja – valamely szervezet közhasznúsági nyilvántartásba vétele alapvető feltételeként – a szervezet létesítő okiratának kötelező tartalmi elemeként értékeli annak meghatározását, hogy a szervezet milyen a Ksztv.-ben meghatározott közhasznú tevékenységet folytat. A Ksztv. 26. § c./ pontjának definíciója alapján közhasznú tevékenységnek minősülnek az e törvényben ugyanitt taxatív felsorolt, a társadalom és az egyén közös érdekeinek kielégítésére irányuló, s a szervezet létesítő okiratában szereplő célszerinti tevékenységek.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a célszerinti tevékenység megfeleljen a Ksztv.-ben felsorolt közhasznú tevékenység csoportok valamelyikének, amelyet az alapító okiratban, alapszabályban szintén pontosan meg kell jelölni. Ez azért is kívánatos, mivel a törvényhozó a

Ksztv. 26. § c./ pontjának 1. alpontjaiban egyszerre több különböző tevékenységi absztrakciót is felsorakoztat.

Másrészről a közhasznú tevékenységnek az alapító okiratban, alapszabályban meghatározott célt közvetlenül kell szolgálnia. Fontos, hogy minden közhasznú tevékenységhez kapcsolódjon az a tevékenységi kör, amellyel az adott közhasznú feladatot ellátni kívánja a társadalmi szervezet vagy alapítvány.

További kötelező tartalmi elemei az alapszabályoknak, alapító okiratoknak, közhasznú szervezetek, közhasznú alapítványok esetén:

A legfőbb szerv, valamint a legfőbb szervnek nem minősülő ügyintéző és képviseleti szervek (továbbiakban vezetőszer) ülésezésének gyakoriságára – amely az évi egy alkalomnál kevesebb nem lehet - , ülései összehívásának rendjére, a napirend közlésének módjára, üléseinek nyilvánosságára, határozatképességére és a határozathozatal módjára vonatkozó szabályok.

Az alapszabálynak, alapító okiratnak tartalmaznia kell a közhasznú szervezet vezető tisztségviselőinek összeférhetetlenségére vonatkozó, a Ksztv. 8-9. §-ában meghatározott rendelkezéseket is.

Amennyiben a közhasznú szervezet éves bevétele előreláthatólag az 5 millió Forintot meghaladja, a vezető szervtől elkülönült felügyelő szerv létrehozása kötelező és ebben az esetben a felügyelő szerv létrehozására, hatáskörére és működésére vonatkozó előírásokat is tartalmaznia kell az alapszabálynak, alapító okiratnak. Kötelező tartalmi elem továbbá a közhasznú szervezet éves beszámolója jóváhagyásának módjára, a közhasznú szervezet működésével kapcsolatosan keletkezett iratokban való betekintés rendjére vonatkozó szabályok az alapító okiratba, alapszabályba történő beépítése.

Rendelkezni kell továbbá olyan nyilvántartás vezetéséről, amelyből a vezető szervek döntéseinek tartalma, időpontja és hatálya, illetve a döntés támogatók és ellenzők számaránya (ha lehetséges személye) megállapítható.

Kiemelkedő jelentőségű a vezető szervek üléseinek nyilvánossága, a vezető szervek döntéseinek az érintettekkel való közlési, illetve nyilvánosságra hozatali, valamint a közhasznú szervezet működésének, szolgáltatásai igénybevétele módjának, beszámolói közlésének nyilvánosságára vonatkozó rendelkezései.

A nyilvánosság mint a közhasznú működés alapkritériuma biztosítható a székhelyen történő kifüggesztéssel, helyi sajtóban, vagy a szervezet internetes honlapján történő közzététellel.

Az alapszabálynak, alapító okiratnak azt is tartalmaznia kell, hogy a közhasznú szervezet nem zárja ki, hogy tagjain kívül más is részesülhessen közhasznú szolgáltatásaiból, közvetlen politikai tevékenységet nem folytat, szervezete pártoktól független és azoknak anyagi támogatást nem nyújt.

Most vegyük sorra a közhasznú szervezetek gazdálkodásával kapcsolatos legfontosabb rendelkezéseket.

Vállalkozási tevékenységet csak közhasznú céljainak megvalósítása érdekében azokat nem veszélyeztetve végez. Gazdálkodása során elért eredményét nem osztja fel, azt a létesítő okiratában meghatározott tevékenységére fordítja.

Az államháztartás alrendszereitől – a normatív támogatás kivételével – csak írásbeli szerződés alapján részesülhet támogatásban. Az igénybe vehető támogatási lehetőségeket, azok mértékét és feltételeit a sajtó útján nyilvánosságra kell hoznia.

A közhasznú szervezet váltót, illetve más hitelviszonyt megtestesíthető értékpapírt nem bocsáthat ki.

A közhasznú szervezetnek a cél szerinti tevékenységéből, illetve vállalkozási tevékenységéből származó bevételeit és ráfordításait elkülönítetten kell nyilvántartani.

A közhasznú szervezet köteles az éves beszámolója jóváhagyásával egyidejűleg közhasznúsági jelentést készíteni. Köteles közhasznúsági jelentését a tárgyévet követő évben, legkésőbb június 30-ig saját honlapján, ennek hiányában egyéb, a nyilvánosság számára elérhető módon közzétenni.

A közhasznú szervezet a közhasznú jogállásának megszűnésekor köteles esedékes köztartozásait rendezni, illetőleg közszolgáltatás ellátására irányuló szerződéséből eredő kötelezettségeit időarányosan teljesíteni.²⁴

A közhasznú szervezetek bevételei:

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon a nonprofit szervezeteknek nem csak a száma növekedett dinamikusán, hanem a szektor bevételei is: bár az elmúlt évi konkrét adatok még nem ismertek, de pl.: az 1997. évi összbevétel meghaladta a 250 milliárd Forintot. Ez annak érzékeltetése miatt fontos, hogy bár a szervezetek nagy része a működés napi problémáival küszködik, a szektor egésze komoly forrásokkal rendelkezik.

A jogszabály a bevételeket alapvetően kétféle módon különbözteti meg, s ezeket elkülönítetten kell nyilvántartani:

- a szervezet cél szerinti tevékenységéből származó bevételek,
- vállalkozási tevékenységből származó bevételek.

Vegyük sorra azokat *a bevételeket, amelyek nem számítanak vállalkozásnak:*

1. Az alapítótól, a támogatóktól, a közhasznú tevékenység folytatásához kapott adományok, felajánlások.

Ezek a készpénztámogatásokon túl igen sokfélék lehetnek: ingatlanok, dologi, tárgyi felajánlások, értékpapírok, szellemi alkotások (immateriális javak), szolgáltatások.

E bevételi kategóriába tartozik a magánszemélyek jövedelemadójából tett 1 %-os felajánlás. Kijelenthető, hogy a személyi jövedelemadó 1 %-ából származó felajánlás számos alapítványnak és egyesületnek legfőbb bevételi forrása.

Itt kell megemlíteni a különböző pályázatokon nyert támogatásokat is, különösen az államháztartás alrendszereitől (minisztériumok, állami alapok, önkormányzatok pályázataiból) származókat. Ezen bevételek közé tartoznak más (akár külföldi, akár belföldi) adományozó szervezetektől kapott támogatások is.

2. A közhasznú és a cél szerinti tevékenység folytatásából származó ár- és díjbevételek és költségterítések.

Ezen források közé tartoznak azok a bevételek, amelyeket a közhasznú szervezetek, az állami és önkormányzati szervektől szerződés alapján kapnak olyan feladatok átvállalásáért, amelyek profiljukba tartoznak (szociális gondoskodás, közterület karbantartás). Ezen bevételek azért nem támogatások, mert szolgáltatás, munkavégzés eredményeképpen jut hozzá a szervezet, de a céljai szerinti közhasznú tevékenységet folytatja, így viszont nem is számít vállalkozásnak.

3. Befektetésekből származó bevételek.

Ide tartozhatnak a hosszútávú befektetések (ingatlanokba, társaságok tulajdonrészének megvásárlásába), azonban jelenleg zömmel az értékpapírokba történő pénzelhelyezés a jellemző.

4. Tagdíj bevétel.

A tagdíjról, azok változatairól, a fizetés rendjéről, az elmaradás következményeiről a létesítő okiratban kell rendelkezni.

5. Egyéb bevételek.

Ide sorolhatók a közhasznú szervezetek céljait szolgáló eszközök, készletek, immateriális javak értékesítése. Jellemző példaként említhető a felajánlasként kapott műkincsek és más értékek aukciós bevétele, vagy a különböző adományként kapott termékek értékesítéséből befolyt összegek.

A közhasznú szervezetek vállalkozásai:

Azok a szervezetek, amelyek tulajdonában, vagy használatában ingatlanok, és nagyértékű tárgyi eszközök vannak (alapítás, adományozás, öröklés, vásárlás révén juthattak ezekhez) a bérbeadásból, használatba adásból az eszközeivel végzett szolgáltatásaiból jelentős mértékű bevételekre tehetnek szert, s amennyiben ezek nem a cél szerinti tevékenységhez kapcsolódnak, akkor egyértelműen vállalkozásnak tekinthetők. Vállalkozási bevételek a különböző nem cél szerinti tevékenységgel összefüggő továbbképzések, tanfolyami oktatások, vizsgáztatások, az oktatást kiegészítő egyéb tevékenységek, amelyeket a résztvevők térítési díj ellenében vesznek igénybe. Klasszikus vállalkozási bevétel a reklám. Ezzel a lehetőséggel számos közhasznú szervezet él rendezvényei, kiadványai révén.^{25,26}

Szót kell még ejtenünk a közhasznú szervezeteket, a közhasznú szervezetek támogatóit és a közhasznú szervezetek szolgáltatási igénybevevőit megillető kedvezményekről.

A közhasznú jogállás megszerzésével olyan többletfeltételeket vállalnak a közhasznúvá minősíthető szervezetek, amelyek indokolják a többletkedvezmények biztosítását is. Ezért a közhasznú szervezetekről szóló törvény keretszabályt ad a közhasznú szervezetek, azok támogatói, valamint a szolgáltatás igénybevevői részére nyújtandó kedvezményekről. A részletes szabályokat az egyes gazdasági, pénzügyi jellegű szabályok állapítják meg.

A nonprofit közhasznú gazdasági társasághoz kapcsolódó egyes kedvezmények nem a jogi személy formájához, vagy nonprofit jellegéhez kötődnek, hanem ahhoz, hogy az adott nonprofit gazdasági társaság – a Ksztv. fogalma szerint - közhasznú tevékenységet végez.

A nonprofit közhasznú gazdasági társaságokat megillető kedvezmények lehetnek:

- a) társasági adómentesség
- b) társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény

- c) helyi adókötelezettséget érintő kedvezmény
- d) illetékkedvezmény
- e) vámkedvezmény
- f) egyéb – jogszabályban meghatározott – kedvezmény.

Megjegyezendő azonban, hogy a vámjogról és vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 2003. évi CXXVI. Törvény pl.: a közhasznú nonprofit gazdasági társaságot semmilyen kedvezményben nem részesíti, szemben az alapítvánnyal vagy közalapítvánnyal.

A közhasznú szervezet támogatóját megillető kedvezmény:

A közhasznú szervezet támogatóját a közhasznú szervezet adott támogatás után társasági adókötelezettséget érintő kedvezmény, illetve személyi jövedelemadó kötelezettséget érintő kedvezmény, tartós adományozás esetén a támogatót a támogatás második évétől külön kedvezmény illeti meg. A közhasznú szervezet által – célszerinti juttatásként – nyújtott szolgáltatás igénybevevőjét a kapott szolgáltatás után személyi jövedelemadó-mentesség illeti meg.²⁷

Ahol pedig bevételek és kedvezmények merülnek fel, ott szükség szerint **felügyelet** kérdése is felvetődik.

A közhasznú szervezetek feletti adóellenőrzést az állami adóhatóság, a költségvetési támogatás felhasználásának ellenőrzését az Állami Számvevőszék, az állami-, vagy önkormányzati költségvetésből, illetve a nemzetközi forrásokból juttatott támogatások felhasználásnak ellenőrzését a külön jogszabály szerinti belső ellenőrzési szervezet, a törvényességi felügyeletet pedig – a közhasznú működés tekintetében – a reá irányadó szabályok szerint az ügyészség látja el.

Ezek közül kiemelkedő, hogy az Üvegzséb-törvény pontosítja az állami költségvetésből állami szerv által közvetlenül vagy külön szervezet útján nyújtott támogatások, illetve juttatott vagyon felhasználásnak ellenőrzésére irányadó szabályokat, valamint nevesíti azokat a közjogi és magánjogi szervezeteket, amelyek ellenőrzésére az ÁSZ törvények alapján már eddig is jogosult volt. Az ÁSZ a helyi önkormányzatnál, kisebbségi önkormányzatnál, köztisztviselőnél, közalapítványnál, nonprofit gazdasági társaságnál és egyéb kedvezményezettnek (alapítvány, társadalmi szervezet, gazdálkodó szervezet) ellenőrzést végezhet. Így közalapítványoknál, közhasznú szervezeteknél vizsgálatot tarthat, iratokat és más dokumentációkat kérhet, azokba betekinthez, másolatot kivonatol készíthet. Bármely helyiségbe beléphet, bármely dolgozótól szóban vagy írásban felvilágosítást kérhet.

Megállapítható, hogy a közhasznú szervezetek költségvetési támogatásában külső ellenőrzést végző szerv, tehát az Állami Számvevőszék, belső ellenőrzést végeznek a fejezetet irányító szervek és a költségvetési szervek belső ellenőrzési szervei, valamint a kormány által kijelölt belső ellenőrzési szervek.

A belső ellenőrzés független, tárgyilagos bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenység, amelynek célja, hogy az ellenőrzött szervezet működését fejlessze és eredményességét növelje. A belső ellenőrzés az ellenőrzött szervezet céljai elérése érdekében rendszerszemléletű megközelítéssel is módszeresen értékeli, illetve fejleszti az ellenőrzött szervezet kockázatviselési, ellenőrzési és irányítási eljárásainak hatékonyságát, szemben az állami számvevőszék eljárásával, mely során az állami számvevőszék nemcsak észrevételeket tehet, hanem intézkedéseket rendelhet el, valamint, hogyha bűncselekmény alapos gyanúját állapítja meg, megállapításait az illetékes hatósággal haladéktalanul közölni köteles, egyéb

mulasztások esetén az érintett személyekkel szemben a munkáltatói jogkör gyakorlónál felelősségre vonást kezdeményezhet.^{28,29}

Kiemelendő továbbá az ügyészségi törvényességi felügyelet, melyet a 13/1994. (ÜK.12) LÜ utasítás alapján a főügyészség lát el, az alapítványok (közalapítványok), társadalmi szervezetek közhasznú szervezetek felett.

A törvényességi felügyelet legfontosabb módszerei közé tartozik az egyes jogszabályok tervezetének előzetes észrevételezése, a szervek által kiadott jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközének minősülő rendelkezések törvényességének rendszeres figyelemmel kísérése, felvilágosítás és adatok kérése a szervek vezetőitől, vizsgálat tartása, vizsgálat kezdeményezése, az ügyészséghez benyújtott törvényességi kérelmek, jogszabálysértésre utaló jelzések, közérdekű kérelmek, panaszok és bejelentések megvizsgálása, illetőleg megvizsgáltatása, jogszabály, vagy az állami irányítás egyéb eszköze kibocsátásának, módosításának, vagy hatályon kívül helyezésének kezdeményezése.

E körben kiemelendő az ügyészi vizsgálat, melyet az ügyészség a felettes ügyészség utasítására, vagy saját kezdeményezéséből tart. A legfontosabb vizsgálati feladatokat a társadalmi igényekre figyelemmel a Legfőbb Ügyészség vizsgálati terve határozza meg. Saját kezdeményezésű vizsgálat tartása különösen akkor indokolt, ha valamely szerv munkáját illetően, vagy valamely jogterületről ismétlődően jutnak az ügyész tudomására törvényt sértésre utaló adatok.

A vizsgálatot a vizsgálatot tartó ügyészség által előre elkészített, illetőleg a felettes ügyészség által kiadott szempontok szerint kell megtartani. A szempontok tartalmazzák a vizsgálat tárgyát, célját, a legfontosabb kérdéseket vagy témaköröket, amelyekre a vizsgálat során figyelmet kell fordítani, valamint a vizsgált időszakot. A szükségeshez képest meghatározzák a vizsgálat módszereit, átvizsgálendő ügyiratok körét, továbbá irányelveket a vizsgálandó szervek kiválasztásához. A vizsgálat megkezdése előtt a vizsgált szerv vezetőjét kellő időben tájékoztatni kell a vizsgálat időpontjáról és tárgyáról.

A vizsgálat módszerei közül kiemelendők a vizsgált szerv részére kiadott rendelkezések áttanulmányozása, illetőleg az intézkedések megtekintése, iratok, okmányok, adatok, bizonylatok stb. megvizsgálása, panaszok és bejelentések elintézésének tanulmányozása, a helyszín megtekintése, illetve a dolgozók meghallgatása, akiktől a vizsgálat szempontjából lényeges tényekről felvilágosítás várható. A vizsgálatról összefoglaló jelentés készül és a vizsgálat eredményeinek megállapítása végett utóvizsgálatot is tartani kell, amennyiben a feltárt törvényt sértések jellege ezt indokoltá teszi.

Az ügyész a törvényességi felügyelet körében intézkedéseket tehet:

- 1) óvás: óvásnak már elkövetett tevőleges (aktív) törvényt sértés esetén van helye
- 2) felszólalás benyújtásának akkor van helye, ha nem egyetlen törvényt sértés történt, hanem törvényt sértő gyakorlat alakult ki és a törvényesség helyreállítása ennek kiküszöbölését teszi szükségessé, illetőleg a törvényt sértés abban áll, hogy a szerv a jogszabályban előírt intézkedési kötelezettségét nem teljesítette. A jövőbeni törvényt sértés veszélye esetén az ügyész a törvényt sértés megelőzése érdekében figyelmeztetéssel él.

Az ügyész a jogszabályban írt feltételek megvalósítása esetén büntető, szabálysértési, illetőleg a közalkalmazotti, közszolgálati jogviszonyban és a költségvetési szervvel munkaviszonyban álló személlyel szemben fegyelmi és kártérítési eljárást is kezdeményezhet.

Ha a törvénysértés bűncselekményt valósít meg, az ügyész feljegyzést készít az illetékes büntető-szakági ügyész részére, a feljegyzés a bűncselekmény alapos gyanújára utaló cselekmény részletes tényállását és a rendelkezésre álló bizonyítékokat is tartalmazza.

Ha a törvénysértés szabálysértést valósít meg, az ügyész szabálysértési eljárás lefolytatására az illetékes szervnél szabálysértési eljárást kezdeményezhet.

Ha az ügyész által észlelt jogellenes magatartás fegyelmi vétség megállapítására alkalmas, az ügyész az illetékes szervnél fegyelmi eljárást kezdeményezhet.

Az ügyész kártérítési eljárást akkor kezdeményezhet, ha jogellenes magatartás folytán károkozás is történt és a kezdeményezést fontos érdek indokolja, illetve ha a jogosult nem képes jogainak védelmére.

Az ügyész jogszabály kibocsátásának, módosításának vagy hatályon kívül helyezésének kezdeményezésére, valamint jogi iránymutatás kiadásának kezdeményezésére is jogosult.

Ha az ügyész a tevékenysége során törvénysértésnek nem minősülő hiányosságot, vagy olyan csekély jelentőségű törvénysértést észlel, amely más ügyészi intézkedést nem tesz indokolttá, köteles erről átiratban a szerv vezetőjét, vagy felettesét értesíteni.

A LEHETSÉGES JÖVŐ (?):

Ennyit a társadalmi szervezetek, alapítványok jelenéről és most néhány szóban érdekességekppen az alapítványok jövőjéről:

Az új Polgári Törvénykönyv hat könyvből álló normaszöveg tervezete már a nyilvánosság számára is hozzáférhető. Ennek második könyve tartalmazza az alapítványokra vonatkozó új normaszöveg javaslatokat. Ebben jelentős újítások olvashatók. A 2.169. § meghatározza az alapítvány fogalmát, eszerint az alapítvány: „az alapító által az alapító okiratban meghatározott tartós cél folyamatos megvalósítására létrehozott jogi személy. A tervezet szerint az alapítvány létrehozásának, tehát már nem feltétele a cél közérdekűsége, a célt illetően viszont a tartósság és a folyamatos megvalósítás követelményét tartalmazza. A célokat illetően annyi a korlátozás, hogy alapítvány gazdasági tevékenység folytatására nem alapítható és nem hozható létre az alapító, a csatlakozó, az alapítványi tisztségviselő, az alapítványi szervek tagjai és ezek hozzátartozói érdekében.

Merőben új intézménynek minősül a családi alapítvány létrehozásának lehetősége, mely egyébként nem új gondolat, azt régi jogunk is ismerte. Az alapítvány létrehozásához az alapítványi cél folyamatos megvalósításához az alapítónak vagyont kell rendelkezésre bocsátani, ezt a vagyont azonban a családi alapítvány céljaként megfogalmazottak (ápolás, gondozás, tartás stb.) eléréséhez alapítványrendelet nélkül is megteheti. A jövőről való gondoskodás érdekében elképzelhető, hogy az alapító annak érdekében, hogy saját maga későbbi gondozásának vagy gyermeke tanulmányai anyagi fedezetének biztosítása érdekében elkülöníti, véglegesen leköt egy vagyontömeget és a kezelésére kijelöl valakit. Az ilyen alapítvány csak zárt, vagy relatíve zárt (csak az alapító által megjelölt személyi körből - például rokonok - kikerülő személyek csatlakozási lehetősége) alapítványként elképzelhető a kezelő szigorúbb felelőssége mellett.

Szintén újdonságnak tekinthető, hogy a tervezet lehetővé teszi az alapító jogok átruházását az indokolás szerint akár ingyenesen, akár visszerhesen élők között és halál esetére szólóan (2.188 §).

Új elem a tervezetben, hogy az alapítónak az alapításkor nem induló vagyont kell rendelkezésre bocsátania, hanem az alapítványi cél folyamatos megvalósításához szükséges vagyont. A teljes vagyonnak nem kell az alapítvány létrehozásakor rendelkezésre állnia. A nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásáig legalább az alapítvány működésének megkezdéséhez szükséges vagyont kell átruházni az alapítványra, a további vagyont pedig az alapító okiratban meghatározott időpontban, de legkésőbb a nyilvántartásba vételtől számított 1 éven belül (2:172. §). A javaslat szerint, ha az alapító okiratban meghatározott időn belül az alapító nem ruházza át az alapítványra a teljes vagyont, a kuratórium felszólíthatja e kötelezettsége teljesítésére, eredménytelenség esetén a nyilvántartó bírósághoz fordulhat, tehát akár pert is indíthat az alapítvány az alapító ellen.^{30,31}

Summary:

The Constitution of the Republic of Hungary declares that under the right of association everyone has the right to found organizations – for purposes not prohibited by law – respectively join to them.

More and more citizens and legal entities have utilized the possibilities guaranteed by the constitution since the regime change thus; the number of the associations and trusts has been increasing annually.

The purpose of this essay is to present the past, the present and the possible future of trusts and non-governmental organizations with a special focusing on the condition of registration of the public benefit of organisations (PBO), and the rules of the management, operation, economic advantages and supervisions of these PBOs.

Irodalomjegyzék:

1. Kozma György-Petrik Ferenc: Társadalmi szervezetek, alapítványok (UNIÓ Lap-és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Bp. 1994.)
2. Lomnici Zoltán: Egyesületek (HVG-ORAC, Bp. 2006.)
3. Lomnici Zoltán: Az alapítványok és közalapítványok (HVG-ORAC, Bp. 2005.)
4. Andrassy Lászlóné: Az alapítványi intézmény története (Könyvtári Figyelő 39. évfolyam 1993. 2. szám)
5. Egriné Rónai Mária-Pettendi Zsuzsa. Az alapítványok (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1995.)
6. Bognár Pirooska: A nonprofit gazdasági társaságok: (HVG-ORAC, Bp. 2010.)
7. Beck Tünde: A kiemelkedően közhasznú tevékenység, avagy a meghatározott közfeladat (Ügyészek Lapja 2005. évi 1. szám)
8. Bércesi Zoltán: Megjegyzések az alapítványok közhasznúsági nyilvántartásba vételének tételesjogi szabályozásához (Ügyészek Lapja 1999. évi 2. szám)
9. Hammer-Györffy-Csanády-Bódi-Bullain-Lantos-Kaposvári-Kosztolányi-Drahos-Angyal-Suhajda-Varga-Vincze: Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára (Nonprofit Információs és Oktató központ Alapítvány-Soros-NIOK Iroda Bp. 1998.)
10. Skondiz Mária: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv alapítványra vonatkozó normaszöveg-tervezetéhez (MAGYAR JOG 2008. évi 1. szám)

¹ Bírósági titkár, Hajdú-Bihar Megyei Bíróság.

² Kozma György-Petrik Ferenc: Társadalmi szervezetek, alapítványok (UNIÓ Lap-és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Bp. 1994., 9-10. oldal)

³ ...az egyesülési jog története azonban a szocialista országok fejlődésében nem úgy alakult, ahogy ez a természetes emberi igény megszületett. A hatalom osztályjellegének megfelelően az egyesülési jog „célhoz kötött” gyakorlása volt megengedett (csak a „dolgozók érdekeinek megfelelően” gyakorolható).

⁴ Lomnici Zoltán: Egyesületek (HVG-ORAC, Bp. 2006., 13-14. oldal)

⁵ Napjainkban mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre, vagy ezek tevékenységében részt vegyen.

⁶ Lomnici Zoltán: Egyesületek (HVG-ORAC, Bp. 2006., 13. oldal)

⁷ Az egyesülési jog, tehát az Alkotmány által biztosított jog arra, hogy bármely jogszabály által nem tiltott cél érdekében a magánszemélyek, a jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei közösségeket hozzanak létre, illetve azok tevékenységében részt vegyenek.

⁸ Lomnici Zoltán: Az alapítványok és közalapítványok (HVG-ORAC, Bp. 2005., 15. oldal)

⁹ Andrassy Lászlóné: Az alapítványi intézmény története (Könyvtári Figyelő 39. évfolyam 1993. 2. szám)

¹⁰ Az alapítványi jog leginkább típusosnak tekinthető fejlődése a német jogtörténetben ment végbe. E fejlődés a római jogi vagyoni orientációtól a szervezetorientáció irányába mutat.

¹¹ Andrassy Lászlóné: Az alapítványi intézmény története (Könyvtári Figyelő 39. évfolyam 1993. 2. szám)

¹² Az egyházak mellett a megyék és a városok is sok alapítványt tartottak fenn az évszázadok során.

¹³ Lomnici Zoltán: Az alapítványok és közalapítványok (HVG-ORAC, Bp. 2005., 16. oldal)

¹⁴ Kozma György-Petrik Ferenc: Társadalmi szervezetek, alapítványok (UNIÓ Lap-és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Bp. 1994., 117. oldal)

¹⁵ Bognár Pirokska: A nonprofit gazdasági társaságok: (HVG-ORAC, Bp. 2010., 429. oldal)

¹⁶ Ugyancsak az egyértelmű jogi helyzet kialakítása érdekében rögzíti a törvény, hogy a nyilvántartásba vételről a bíróság olyan nemperes eljárásban határoz, amelyben a polgári perrendtartás szabályait kell megfelelően alkalmazni.

¹⁷ KK 1. szám A névkizárolagosság követelménye azt jelenti, hogy a társadalmi szervezet elnevezésének az ország területén hasonló működési körben tevékenykedő, korábban bejegyzett társadalmi szervezetek elnevezésétől különböznie kell [a törvény 7. §-ának (2) bekezdése]. Társadalmi szervezeteknél a névkizárolagosság tehát a nyilvántartásba történő bejegyzés elsőbbségéhez kapcsolódik. A névhasználat kizárolagossága - a lehetséges megjelölések korlátozott számára tekintettel - mindig viszonylagos. A Polgári Törvénykönyv általános szabálya szerint a jogi személy névhasználatának a kizárolagossága a működési körre és a működési területre korlátozódik [Ptk. 77. § (3) bekezdés]. A társadalmi szervezeteknél a névkizárolagosság a működési területtől függetlenül érvényesül mindazokkal a társadalmi szervezetekkel szemben, amelyek az ország területén bárhol, azonos működési körben tevékenykednek.

A névkizárolagosság követelményének az elnevezés akkor felel meg, ha a név az egyediesítésre alkalmas, ha a megjelölés a társadalmi szervezetnek sajátos, más szervezettől eltérő jelleget ad, kizárja az összetévesztés lehetőségét. Ezért nem alkalmas egyediesítésre, s emiatt nem használható névként a túlságosan általános megjelölés. A társadalmi szervezet neve nem lehet azonos vagy az összetéveszthetőség hasonló az ország területén bárhol azonos működési körben tevékenykedő, korábban bejegyzett társadalmi szervezet nevével.

A társadalmi szervezet elnevezésében nem szerepelhet olyan kifejezés, amely a társadalmi szervezet jelentőségét vagy működését illetően megtévesztésre alkalmas (névvalódiság). A törvény 7. §-ának (2) bekezdése kifejezetten kimondja, hogy a társadalmi szervezet elnevezése és célja nem keltheti azt a látszatot, hogy a társadalmi szervezet tevékenységét más jogi személy tevékenységéhez kapcsolódóan fejti ki (pl. X egyház kulturális egyesülete, vagy Y párt ifjúsági közössége). Ilyen elnevezést csak az érdekelt jogi személy hozzájárulásával lehet használni. A névvalódiság követelményeinek megvalósulását azonban adott esetben ennél szélesebb körben is vizsgálni lehet. A jogi személyek e csoportjára is vonatkozik az a névviselésre vonatkozó jogelv, hogy az elnevezés egyéb módon sem kelthet a valósággal ellentétes látszatot.

A névszabatoság követelménye azt jelent, hogy a név megfelel a névalkotás nyelvi és társadalmi követelményeinek, kiejthető, megjegyezhető, azonosítható. Nem lehet a név kizárólag számok vagy betűk halmaza. Nem használhatók névként vagy annak egyes elemeiként a hazánkban meg nem honosodott idegen szavak. Az idegen nyelvű (latin) szavak, kifejezések, elnevezések használatát a társadalmi szervezet nemzetközi, nemzetiségi jellege, a történelmi hagyományok folytatása indokolja. Egyéb esetekben csak akkor elfogadható, ha közismert, a köznyelv által elfogadott idegen nyelvű kifejezésről van szó.

¹⁸ Kozma György-Petrik Ferenc: Társadalmi szervezetek, alapítványok (UNIÓ Lap-és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Bp. 1994., 128-129. oldal)

¹⁹ Egriné Rónai Mária-Pettendi Zsuzsa. Az alapítványok (Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1995., 11. oldal)

²⁰ A nonprofit szektor azokban a gazdaságokban jelentősebb, ahol heterogén a fogyasztói kereslet és így a kormány nem képes annak kielégítésére. A kereslet pedig ott heterogén, ahol nagyobb a társadalom gazdasági, politikai, stb. differenciáltsága.

²¹ Bércesi Zoltán: Megjegyzések az alapítványok közhasznúsági nyilvántartásba vételének tételesjogi szabályozásához (Ügyészek Lapja 1999. évi 2. szám)

²² Beck Tünde: A kiemelkedően közhasznú tevékenység, avagy a meghatározott közfeladat (Ügyészek Lapja 2005. évi 1. szám)

²³ Levonható tehát az a következtetés: ha az ügyészi törvényességi vizsgálat során a vizsgálat megállapítja, hogy a kiemelten közhasznú szervezet a közfeladatot szerződés nélkül végzi, mivel a szerződés megkötése nem mellőzhető, a kiemelkedően közhasznú szervezet felszólalásban a szerződéskötésre felszólítható.

²⁴ A közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvény

²⁵ Hammer-Györfy-Csanády-Bódi-Bullain-Lantos-Kaposvári-Kosztolányi-Drahos-Angyal-Suhajda-Varga-Vincze: Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára (Nonprofit Információs és Oktató központ Alapítvány-Soros-NIOK Iroda Bp. 1998., 42-45. oldal)

²⁶ A reklámot gyakran maguk a megkeresett lehetséges támogatók ajánlják ezt a megoldást, hiszen az adomány feltétele a nyereséges gazdálkodás, a reklám pedig elszámolható költségként. A reklámot a közhasznú szervezet szerződés alapján végzi, amelyben a formát, a gyakoriságot és más tényezőket is meghatározhat a megbízó, és a bevétel számlakibocsátás után valósul meg.

²⁷ Bognár Piroska: A nonprofit gazdasági társaságok: (HVG-ORAC, Bp. 2010., 350-351. oldal)

²⁸ Bognár Piroska: A nonprofit gazdasági társaságok: (HVG-ORAC, Bp. 2010., 417-419. oldal)

²⁹ A nonprofit gazdasági társaságok nemzetközi forrásokból nyújtott támogatás ellenőrzésére a Nemzeti Fejlesztési Terv Operatív Programjai, az EQUAL Közösségi Kezdeményezési Program és a Kohéziós Alap projektek támogatásainak fogadásához kapcsolódó pénzügyi, lebonyolítási, számviteli és ellenőrzési rendszerek kialakítására vonatkozó rendeletek adnak tájékoztatást.

³⁰ Skondiz Mária: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv alapítványra vonatkozó normaszöveg-tervezetéhez (MAGYAR JOG 2008. évi 1. szám)

³¹ Az egyik speciális megszűnési ok, ha az alapítvány három éven át a célja megvalósítása érdekében nem folytat tevékenységet. Ilyenkor az alapítvány végelszámolása csak akkor kezdődhet meg, ha a nyilvántartó bíróság nem emel kifogást.